



10 maj 2016

Nu behövs en bred debatt om kommunernas framtid

Oron växer inför de utmaningar kommunerna står inför. Dagsdebatten handlar mest om hur kommunerna ska klara flyktingmottagningen. Det är förvisso en tuff uppgift, men kommunsektorns utmaningar handlar om mycket mer än så. Diskussionen om dessa frågor som handlar om välfärdens grundbultar och villkoren för människors dagliga liv måste starta nu.

Långtidsutredningen pekar bland annat på urbanisering, åldrande befolkning och stora rekryteringsbehov, särskilt inom vårdsektorn, som faktorer som påverkar kommuner och landsting och deras ekonomi framöver. Många större kommuner växer snabbt, med de påfrestningar det innebär på bostadsmarknad, personalrekrytering med mera, medan många mindre kommuner, särskilt i glesbygden, kan få svårt att klara sina grundläggande uppgifter.

Sveriges Kommuners och Landstings (SKL) rapport om kommunernas ekonomi bedömer att resultaten i kommuner och landsting kommer att försämrats på grund av ökad efterfrågan på välfärd, befolkningsökningen med en större andel äldre och stora investeringsbehov. Enligt prognosen kommer medelskattesatsen fram till 2019 att behöva höjas med närmare 2 kronor för att ens nå ett resultat på 1 procent av skatter och bidrag, vilket egentligen är otillräckligt.

Kommuninvests rapport om kommunernas låneskuld pekar på ökade behov av både upprustning och inom områden som bostäder, service, verksamhetslokaler och infrastruktur. Kommuninvests prognos pekar på att kommunernas låneskuld kommer att fördubblas fram till 2024. Stora utmaningar, alltså. men både kommunerna och regionerna står i grunden starka, med förbättrad budgethållning och relativt goda överskott under 2000-talet.



Mot den här bakgrunden arrangerar nu SKL och Kommuninvest en rad seminarier kring Sören Häggroths skrift "En bärkraftig kommunstruktur", för att med god framförhållning utveckla debatten om kommunernas framtid.

Häggroth är kommunforskare och före detta statssekreterare. Han pekar i sin rapport på tre särskilt tungt vägande skäl för att reformera kommunstrukturen:

- Kommunernas bärkraft kan behöva stärkas för att kommunerna ska kunna tillhandahålla likvärdig samhällsservice.
- Kommunerna behöver rustas för att kunna ta ökat ansvar för nya uppgifter, till exempel ökat bostadsbyggande, förbättrad integration, ökad sysselsättning och hållbar utveckling.
- Den kommunala självstyrelsen och demokratin bör utövas inom de geografiska gränser som medborgarna upplever som naturliga utifrån sitt eget rörelsemönster.

Häggroth pekar på tre möjliga vägar att angripa problemet på sikt, för krympande kommuner: Asymmetrisk uppgiftsfördelning, sammanläggning av kommuner eller ökad samverkan mellan kommuner.

Vi delar hans uppfattning både om analysen och de möjliga vägarna framåt. Det gäller dock att hantera frågan noggrant, eftersom den handlar om välfärdens grundbultar och villkoren för människors dagliga liv – barnomsorg, skola, vård, äldreomsorg och kollektivtrafik med mera.

Innan vi skrider till verket med stora förändringar bör vi därför noga fundera över vad vi vill förändra och vad vi vill bevara, sätta fokus på sakfrågorna och inte för tidigt kasta oss över de organisatoriska lösningarna.

En grundbult i välfärdssamhället är hur vi arbetar med lokalt och regionalt självbestämmande över skola, vård, omsorg och allmännyttigt boende etcetera. Det lokala självstyret är en flerhundraårig tradition i Sverige och viktigt för vår välfungerade samhällsmodell. Det kan låta självklart, men vi som verkar i sektorn vet att så inte alltid är fallet.



Tyvärr sätts ofta likhetstecken i debatten mellan likvärdighet och likhet. Vi anser inte att framtidens lösningar måste se exakt likadana ut. Även i fortsättningen bör vi uppmuntra kommunerna att finna sina egna sätt att uppnå en god och likvärdig välfärd och service, utifrån sina olika förutsättningar.

Ska det lyckas måste vi arbeta tillsammans – nationell, lokal och regional nivå, och då krävs tillit. Vi välkomnar därför det arbete som kommunminister Ardalán Shekarabi satt igång om en ny typ av statlig styrning byggd på tillit, snarare än mer styrande lagstiftning och bidrag.

För att kunna behålla självbestämmandet måste dock indelningsstrukturen fungera. I dag har vi 20 regioner och landsting i Sverige. För att nå ökad nytta för medborgarna, kunna leverera den bästa sjukvården och stärka den regionala tillväxten behövs en regionreform.

En annan avgörande utmaning är rekryteringen av medarbetare. Vi står inför en stor generationsväxling samtidigt som befolkningen ökar. En halv miljon människor behöver rekryteras i välfärdssektorn till 2023. För att lyckas måste kommuner och regioner arbeta för att bli bättre och attraktivare arbetsgivare, men staten behöver också ta ansvar för integration, utbildning och matchning på arbetsmarknaden med mera för att få fler att söka sig till skolan och välfärdsyrkena – både i storstäder och i glesbygd.

Bostadsbyggandet är också en avgörande framtidsfråga. Byggandet växer snabbt nu och planer finns för mer – ändå räcker det inte. Här behövs en översyn av regler som riksintressen, strandskydd, bullerregler, regler för överklaganden och statliga stöd med mera. Ska vi lyckas bygga bort bostadsbristen måste stat och kommun dra åt samma håll. Det går att bygga, och bygga billigare, om den politiska viljan finns!

Men det är inte bara bostäder som ska byggas. Vi ska även förnya järnvägsnätet i Sverige på ett sätt som både innebär en snabb förbindelse mellan våra största städer och samtidigt löser de regionala och lokala behoven. Denna typ av infrastrukturinvesteringar är ett statligt ansvar. Den kommunala medfinansieringen får inte innebära undanträngningseffekter där kommunens skattepengar som är avsedda till välfärden går till statlig infrastruktur.

Framtiden innebär också växande krav på investeringar i hållbarhet vad gäller infrastruktur, energi, VA, boende med mera – gröna investeringar. Här är det avgörande att regelverken



KOMMUNINVEST

Svenska kommuner och landsting i samverkan

gynnar kommuner som samverkar, till exempel genom Kommuninvest och via gröna obligationer. I dag oroas vi av en risk för motsatsen, regler som missgynnar gemensam finansiering av investeringar.

Att hitta rätt inom kommunernas och regionernas indelningsstruktur, ekonomi, investeringar och personalrekrytering med mera är nödvändigt för att vi i framtiden ska klara det avgörande grunduppdraget – välfärden inom vård, skola och omsorg.

Vi behöver en ny nationell strategi för hur vi ska hantera vården, och inte minst de spännande kopplingarna till forskning och utbildning inom life science-sektorn. Vi behöver en utvecklad dialog med staten för att förbättra skolresultaten och öka läraryrkets attraktivitet. Och vi behöver ett brett kvalitetsarbete för att stötta kommunerna i deras tuffa utmaningar inom äldreomsorgen.

Vår förhoppning är att vi nu - med tanke på framtida utmaningar - ska kunna få en bred debatt om kommunernas framtid.

Lena Micko, ordförande (S) Sveriges Kommuner och Landsting

Göran Färm, ordförande (S) i Kommuninvest ekonomisk förening